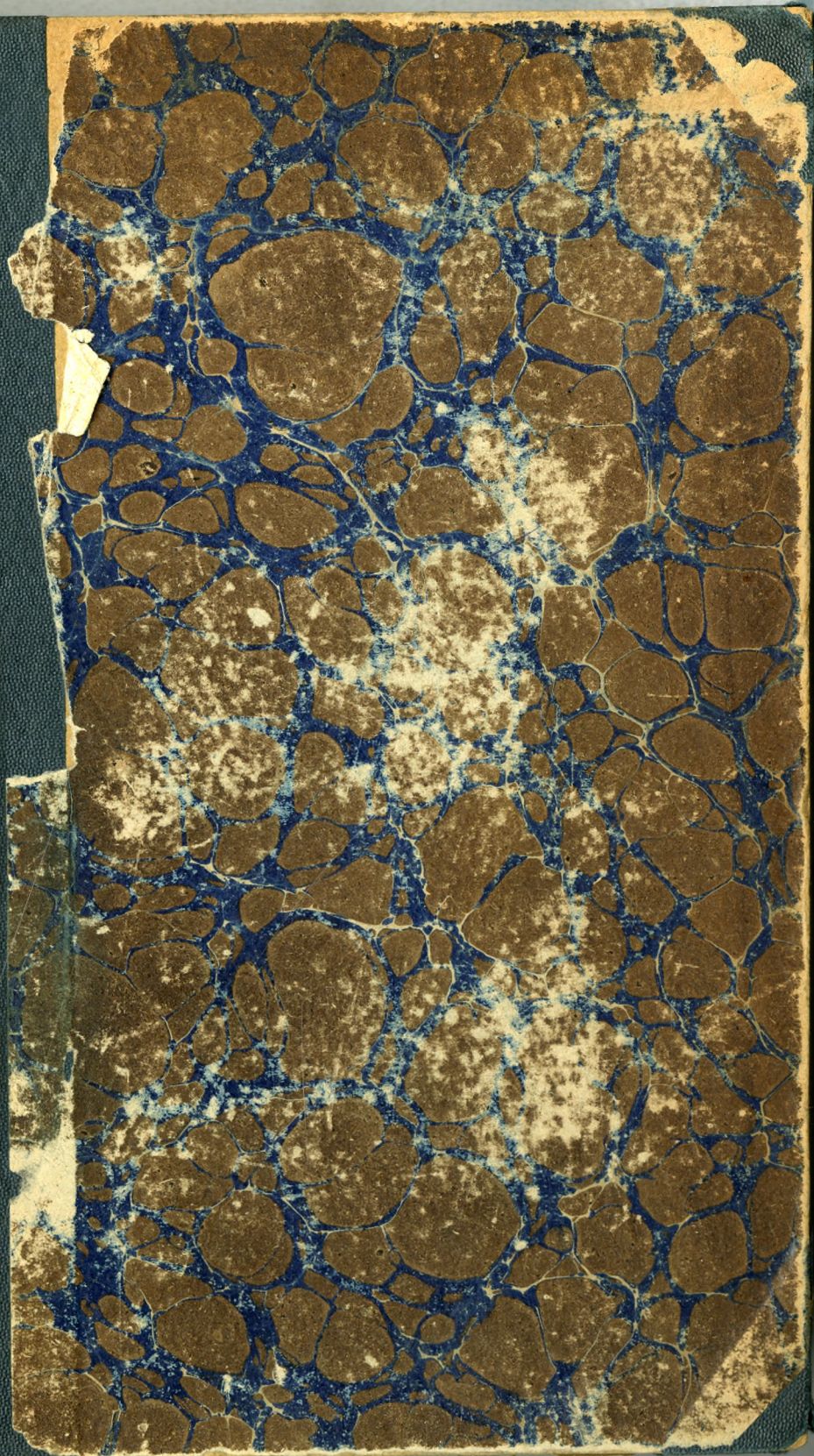

Politikai
röpiratok

155.

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

II.

155
1379

A FRANCZIA
ÜGYVÉDSÉG.

IRTA

Dr NAGY DEZSŐ.

(FELOLVASTATOTT 1880. NOVEMBER 21-IKÉN TARTOTT TELJES-ÜLÉSEN.)

6.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1881.

A FRANCZIA
ÜGYVÉDSÉG.

IRTA

Dr NAGY DEZSŐ.

(FELOLVASTATOTT 1880. NOVEMBER 21-IKÉN TARTOTT TELJES-ÜLÉSEN.)

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1881.

DE BALLAGI GÉZA.

SZÓBELISÉG és ügyvédség reformja! Ez a két dolog az, melynek a közel jövőben való létesítése iránt minden jogász a legnagyobb érdeklődéssel viseltetik, sőt a melynek megvalósítására mindenki tehetsége szerint törekszik. E kettőnek összekapcsolása szerencsés gondolatnak mondható, mert valóban aligha van két szorosabban összefüggő dolog, mint az *eljárás* és az *ügyvédség*. A két kérdés csakis együttesen és egyszerre oldható meg. Az eljárás az alap, az ügyvédség mikénti szervezése: ennek közvetlen kifolyása. A hol tabula rasa van, e két társadalmi és politikai kérdés helyes megoldásánál csakis ez a célra vezető rendszer. Boldog azon ország, melynek nem kell azzal törődni, hogy vajon a szóbeli eljárást vagy az ügyvédi rendtartást csinálják-e meg elébb. Ezek közt foglal helyet és pedig legelső sorban Franciaország, hol a bírósági szervezet, az eljárás és az ügyvédség nem megrendelt készítmények, hanem évszázadok fejleményeinek eredményei. E századok folyamában az ügyvédség és annak tagozata a bírósági szervezettel, az eljárással annyira összeolvadtak s szálaik annyira összeszövődtek, hogy e hatalmas testből, mit a francziák «organisation judiciaire»-nek neveznek, az ügyvédséget amugy egyszerűen kiszakítani s róla értekezni bajos lenne. Ezért meg fog engedni a tisztelt teljes-ülés, ha a francia bírósági szervezetet és eljárást a legfőbb vonásokban röviden ismertetni fogom.

A francia bírósági szervezet, melyet minden modern állam mintául vett, a lehető legegyszerűbb, és ennél fogva a lehető legjobb. Egyszerűségét még csak az egyes- és társasbíróság kombinálása sem zavarja. A békebíró mint egyesbíró a tulajdonképeni szervezeten kívül esik. Az elsőfolyamodású

2

biróságokat a kerületi törvényszékek képezik, „*tribunaux d'arrondissement*“ vagy „*tribunaux de première instance*“, minden *arrondissement*-ban egy, számszerint 359. A második és utolsó forumot a felebbezési törvényszékek képezik „*Cour d'appel*“ elnevezéssel, számszerint 26. Mindezek felett mint fegőbb törvényszék a párisi semmitőszék, „*Cour de Cassation*“, van helyezve, tulajdonképeni felebbezési forumot nem képez (elle ne constitue pas un degré de juridiction); célja, hogy a törvények helyes és egységes alkalmazása felett örökjék; érdemleges határozatot nem hoz, csak semmisít. Specialis törvényszékeknek csupán egy faja létezik, a kereskedelmi bíróságok (*tribunaux de commerce*), számszerint 214; kisebb kereskedelmi forgalommal bíró helyeken ennek teendőit a kerületi törvényszékek végzik.

A francia peres eljárás ép úgy mint a bírósági szervezet mintául szolgál minden modern államnak. E nagy nemzet szerencsésebb volt mint mások, melyeknél a kánonjogi perrend minden egészséges fejlődést elfojtott; a francia szellem hatalmasan ellentállt e sorvasztó nyomásnak, megmaradt az ősi legegészségesebb forrásnál, a szóbeliségnél, az idők folyamában azt tovább fejlesztette, végre codificálta és ezen alapjában nagyszerű mű által utat mutatott a világnak az igazság keresésében.

Az eljárás két főrésztre oszlik, az *írásbelire* és a *szóbelire*. Az elsőt az „*avoué*“ végzi, a másodikat az „*avocat*“. Ime a szoros összefüggés az eljárás és az ügyvédség szervezete között. Az *avoué* készíti a keresetet és gondoskodik arról, hogy az az ellenfélnek kézbesíttessék s hogy egy másolat benyújtása által a bíróság e ténykörülményről értesíttessék. Az ellenfél tartozik a maga részéről makacsság terhe mellett „*avoué*“-t nevezni, ki felperesi „*avoué*“-t erről értesítvén (*constitution d'avoué*), az írásbeli eljárás a váltott ellenirat (*défense*) és válasz (*réponse*) után be van fejezve. Erre a szorgalmasabb fél képviselője a másikat az úgynevezett „*à venir*“ által meghívja az audientiára (*audience*), hogy az ügy nyilvános ülésben a bíróság előtt szóbelileg tárgyalassék, mely a váltott periratoknak, az úgynevezett „*conclusions*“-nak az *avoué* által való felolvastatása által kezdődik, mivel az *avoué* funkciója egyszersmind végződik s következik a tulajdonképeni szóbeli tárgyalás vagyis az „*avocat*“, a tulajdonképeni ügyvéd funkciója.

Mielőtt erre rátérnénk, szükséges lesz az avoué-ról egyet-mást elmondani.

Az avoué az úgynevezett „*officier ministériel*“ osztályába tartozik, melyet magyarul leghelyesebben úgy lehetne lefordítani: «birósági segédhivatalnok», quasi expositura, mert nem a bíróság kebelében, hanem azon kívül s attól függetlenül dolgozik. Ezen osztályba tartoznak még: a törvénytudó irnok (greffier), végrehajtó (huissier), becsüsök (commissaires-priseurs), közjegyzők (notaires) stb. Mindezek minden törvénytudó előtt csak meghatározott számban lehetnek, állásukat az államfő jóváhagyása után foglalhatják el, tehát nyilvános jelleggel vannak felruházva, monopoljuk van, s midőn törvényes módon kérettek fel, szolgálatukat senkitől meg nem tagadhatják. Mind e funktiók adás-vevés, öröklés, szóval a forgalom tárgyát képezik, az az «charges vénales».* Ilyen eladható hivatal körülbelül 24,000 van jelenleg Franciaországban, melyeknek ára 5,000 és 500,000 frank közt ingadozik. Párisban az előkelőbb avouék irodáinak (étude) ára 300-tól 500 ezer frank. A párisi elsőfolyamodású törvénytudónál a greffier — irnoki — charge az 50-es években 700,000 frankon, míg ugyanoly állomás a párisi kereskedelmi törvénytudónál egy millió frankon kelt el. E hivatalok jelenleg 500 millió frank fictiv tőkét képviselnek, mi semmi esetre sem szolgál az igazságszolgáltatás olcsóságának előnyére.

Az officier ministériel vagy a felek vagy a bíróság segédkezésére van hivatva; az avoué az előbbi osztályhoz tartozik, azaz a feleknek peres ügyekben való képviselőjére van hivatva. Főkötelessége a per formáinak szigorú megtartásában áll. Ezért semmi magasabb elméleti, hanem inkább gyakorlati képzettséget követelnek tőle. A periratokat (conclusions) a lehető rövidséggel és szabatosággal tartozik szerkeszteni, minden jogi deductiókat mellőzve, egyedül a ténykörülmények és bizonyi-

* A francia forradalom a régi birósági szervezettel együtt a birósági és officier ministériel-i állások eladhatóságát is eltörölte, míg a restauratio alatt 1816-ban az április 28-iki törvény pénzügyi szükségégek folytán az officier ministériel-i állásokat újra «charge vénales» jellegével ruházta fel.

4

tékok felsorolására és a petitum előterjesztésére kénytelen szorítkozni.*

Egy és ugyanazon bíróság mellett létező avouék testületet képeznek. Mindegyik avoué csak egy meghatározott bíróság előtt, melynek székhelyén köteles tartózkodni, fungálhat; e szerint a hol felebbezési törvényszékek vannak, az avouék-nak is két fajtát lehet megkülönböztetni, úgymint: «avoués près le tribunal de première instance» és «avoués près la cour d'appel». A testület élén mint fegyelmi és igazgatótanács az avouék kamarája a «Chambre des avoués» áll, élén az elnökkel (président).

Az avouékat, a mi álláspontunkból kiindulva, egyenesen ügyvédeknek nevezhetjük, miután ugyanazon functiókat végzik, mint a mi ügyvédeink, sőt abban is egyeznek, hogy a periratoknak beterjesztésével működésük megszakad, melynek fonalát csak a végrehajtásnál veszik fel újra. Sőt miután nálunk az igazi szóbeli eljárás teljesen hiányzik, nekünk a plaidirozó francia avocat-nak megfelelő igazi ügyvédünk nincs, vagy jobban mondva, ez az avoué functiójában mosódik el, azaz a lényeg elvész a formában. Ha a mi felfogásunk szerinti ügyvédről akarnék értekezni, az az avoué-val megszűnnék s az avocatról említést sem volna szabad tennem. Igazi ügyvédség csakis a szóbeli eljárás mellett fejlődik ki; az írásbeliség a szabad foglalkozások e legmagasztosabbikát is kiforgatá a maga lényegéből, eredeti rendeltetéséből, az avocat-t az ügy- és jogvédőt egyszerű birói segédhivatallá degradálta, melynek nincs egyéb célja, mint a biró munkáját megkönnyíteni. Perrendtartásunk III. fejezete tökéletesen ez elven alapul: a sommás eljárás egyszerűbb, oda nem kell ügyvéd; a rendes eljárás bonyolultabb, ide már nélkülözhetetlen az ügyvédi képviselő. S talán tudunk e hamis eszmekörből menekülni? Korántsem, hisz a legújabb javaslat

* A défense és a réponse ívek szerint taxáltatnak; ennek következtében rendkívül hosszas jogi deductiókat szoktak bevenni, melyeket rendszeren az alsóbb rendű segédek (clerics) készítenek, mint egyszerű fogalmazási gyakorlatokat, legtöbbször azonban szerzők műveiből másolnak le egyes fejezeteket. 500 ezer frankos perben volt alkalmam látni egy 125 ives periratot. E töltelék (remplissage) a tulajdonképeni conclusiokkal semmi összefüggésben nincs, azok szabatoságát és rövidségét épen nem alterálja, sőt e «remplissage» a bíróságnál benyújtott példányba be nem vétetik.

meg épen az igazságügyminiszterium *közvetlen* hatósága alá akarja őket rendelni.

Hol állunk, mily távolságban azon eszménytől, melyet CAMUS egy igazi ügyvéd — avocat — képétül állít elénk : «Magát egészen a közügynek szentelni, hosszas és odaadó tanulmányok által megállapítani azon kétségeket, melyeket a számos törvények szülnék, szónoki ereje által az elnyomott jogot diadalra juttatni, kész kezekkel nyújtani segélyt a szegényeknek, kiknek hálája a gazdagok minden jutalmazásánál többre becsülendő ; amazokat *kötelességből*, ezeket *érdekből* képviselni ; ily vonások jellemezzék az ügyvédet!» (*Lettres sur la profession d'avocat*, 6. l.) A hol ily ideál lebeg a társadalom, a törvényhozás és az ügyvédek előtt, itt, csakis itt fejlődhetik ki igazi ügyvédség. Franciaország szerencsés. Ő ezen a helyes úton halad és ez eszmény felé tör ; de szerencsés más tekintetben is : ha visszafele néz, háta megett is egy dicső múltat lát, hagyományai vannak, megbecsülhetetlen kincs, melyet nekünk oly fájdalommal kell nélkülöznünk. Franciaországban az ügyvédségi szervezet teljes mértékben a hagyományokon, a szokásjogon alapszik ; vannak ugyan kisebb törvényeik, rendeleteik, melyek a zsarnoki elnyomatás alatt, egy-egy előjogukat, félve a barreau roppant hatalmától, megnyirbálta ; de ügyvédrendtartási codex egészen hiányzik. Ők minden efféle beavatkozást teljes erővel repudeálnak. Hisz csak legújabbán mondá egy tekintélyes francia ügyvéd : «Kell, hogy az ügyvédi rend maga legyen ura a maga kamarájának, hogy oly eljárást kövessen és oly módosításokat tegyen belső szervezetében, a melyeket legjobbaknak vél ; azok helybenhagyása végett még a törvényhozóhoz sem tartozik folyamodni, mert ez ellentétben volna az ügyvédség eszméjével és intézményével.»

Szükséges tehát egy pillantást vetnünk az ügyvédség (avocat) történeti fejlődésére.

Az ügyvédek — avocats — *a per szóbeli tárgyalásával* vannak megbizva. «Szavuknak — REGNARD szerint — tekintélyt az ő becsületességük, függetlenségük, jogügyekben való tapasztalatuk és a jog szabályainak mélyebb ismerete ad.» (*De l'organisation judiciaire et de procédure civile en France*, 77. l.) Erről az ügyvédi rendről mondá D'AGUESSAU Franciaország egykori főbi-

rája (Chancelier), hogy «oly szükséges mint az igazság, oly régi mint maga a bíróság». Valóban Nagy Károly *Capitulare*-iban már említés tételük róluk, «hogy csakis szelid, békeszerető, istenfélő, jogosságot és igazságot szerető embereket kell oda bocsájtani». (*I. Titulus 9. §.*) A törvényszéki párbajok befészkelődése a tulajdonképeni igazságszolgáltatás és így az ügyvédi rend megszűnt. Szent Lajos a rendes törvénykezéssel az ügyvédi rendet is visszaállítá «avocats», «avanparliers» név alatt, három szabály megtartására kötelezván őket: 1. hogy nem loyális ügyet ne vigyenek a törvényszék elé; 2. hogy becsületes jelleműek legyenek; 3. hogy semmit olyat ne mondjanak a tárgyalás alkalmával, mi a tisztességgel ellenkezik. A XIII. században a rend már oly hatalmassá lön, miszerint a legnagyobb hévvel támadá meg VII. Gergely híres bulláját, melyben az magát a világ souverain urának jelenté ki. Ez által a papság gyűlöletét voná magára a rend, minek következménye több sérelmes rendelet lön, mint például az ügyvédi honorariumnak szabályozása, a melynek értelmében az 20, illetőleg 30. livre-t túl nem haladhatott. E rendelet a kar erélyes tiltakozása folytán csakhamar visszavonattott. Ugyancsak Szent Lajos alatt alakult meg az első ügyvédi testület — confrérie, — mely 1327-ben Valois Fülöpnek egy rendelete által szabályoztatott. Ennek értelmében minden ügyvéd tartozott 1. esküt tenni és 2. magát a jegyzékbe — rôle — beiratni. Nevezetes volt 1344-ben a párisi parlament egy «ordonance»-a, mely első rendszeresítette a «stage»-t vagyis egy meghatározott időre terjedő gyakorlati cursust. 1579-ben III. Henrik egy a francia ügyvéd tekintélyét mélyen sértő rendeletet adott ki, kötelezván őket a kapott honorariumokról nyugtákat adni, a mi azonban a kar erélyes ellenzése következtében soha életbe nem lépett. Egyáltalában el lehet mondani, hogy az ügyvédi kar már ez időben is függetlenségét és szabadságát tökéletesen meg tudta védeni, és pedig mind a bíróságok, mind a kormány ellenében, s tekintélyük oly magasra emelkedett, hogy az absolutismus ezen korszakában egyedül volt a szabadság képviselője. A rendet hivatásánál és szellemi magaslatánál fogva megillető privilegiumok napról-napra szaporodtak, míg végre 1587-ben egy parlamenti rendelet megengedé, hogy az ügyvédek az országban

bárhol és ennek bármely bírósága előtt gyakorolhatják professiojukat. Ily körülmények közt az ügyvédség feltékenyen őrzött becsülete egyes tagjaira való szigorú felügyelet által az egész társadalomban oly erkölcsi magasságra emelkedett, mint a melyre minden ügyvédi karnak szüksége van, ha hivatásának valójában meg akar felelni. A végső elkorcsosulásnak azon korában, midőn már a bíróságok is csak rendeleteket, de nem indokolt határozatokat hoztak, egyedül ők tartogatták az életet a halni készülő jogban. 1602-ben, 1659-ben és ezután sok esetben több sérelmes kormányi és birói határozat következtében a kar felfüggesztette működését, minek következménye rendszeren a sérelmes rendelet visszavonása illetőleg a bíróság bocsánatkérése volt. S ekkor mondá D'AGUESSAU Franciaország nagynevű cancellárja ama híres nyilatkozatát: «hogy e rend (t. i. az ügyvédi), mely oly nemes mint az erény, oly szükséges mint az igazság, főleg egy jellemvonás által különbözteti meg magát, mely neki oly kiváló sajátysága, melyet egyedül ő képes jó és balsorsban birtokában megtartani: *ez a függetlenség!*» (*Discours et oeuvres mêlées* I. k. 1. l.) De valamint e függetlenség magva a belső erkölcsi rendben rejtett, ennek hanyatlásával maga a függetlenség is alászállt a XVIII. század második felében, midőn az akkori társadalmat jellemző fegyelmetlen léhaság elragadt némileg az ügyvédekre, a minek több szigorú rendelet lőn az eredménye. (MOLLOT: *La profession d'avocat* I. köt. 230. lap.)

Következett a nagy forradalom. Ily nemes intézmény, tekintve múltját, azon szolgálatokat, melyeket a jognak és szabadságnak tőn, megérdemlette volna, hogy fentartassék. De ép ez volt az a pont, a melyből a forradalom férfiai cselekvésüknél kiindultak. Szabadság már van, tehát nincs rájuk szükség, sőt akadályul szolgálhatnak a gyors igazságszolgáltatásnál. «A törvény a polgár-esküdekben ad védőket a vádlott számára, — mondá egyik szónok — nincs szükségük összeesküvőkre.» Az 1790 szeptember 2-iki törvény a régi birói szervezettel egyetemben az ügyvédi rendet is elseperte, a mely a 2-dik cikkben a birói costume-ról rendelkezvén, odavetőleg rendelé: «a törvény emberei (les hommes de loi), kik ezelőtt ügyvédeknek nevezettek, ezután sem rendet, sem testületet nem képeznek, sem

hivatásuk teljesítése alkalmával különös costume-t nem viselendek.»

Mellőzöm annak leírását, midőn ama nagyszerűen félelmetes korszakban az ügyvédek nélküli esküdti igazságszolgáltatás hol szilaj paripa módjára rombolva haladt, hol lelkiismeretlen kontárok kezei közt megfeneklett. A dolgok természetesebb rendje hatalmasabb mindennél; a világhódító Napoléonnak is meg kelle előtte hajlani. A minden felől jövő sürgetésnek engedve, a XII. év 22. ventöse-ban hozott törvény által a jogi iskolákat, az 1810. deczember 14-iki decretum által pedig az ügyvédi rendet állítá vissza. A zsarnoknak nem igen ízlett ez utóbbi rendelet kiadása. MOLLOT idézi egy levelét, melyben úgy nyilatkozott, miszerint «e decretum egy nagy absurdum, ez nem ad semmi hatalmat ellenük (t. i. az ügyvédek ellen). Ezek pártütők, a bűn és visszavonás élesztői; soha alá nem irok ily rendeletet; egyetlen akaratom, hogy azon ügyvéd nyelvét, ki a kormány ellen mer szólni, vágják ki». Erre a levélre jegyzé meg igen méltán DUPIN, «hogy ezen raptusos kifakadás (boutade) inkább illenek egy algiri bey, mint egy civilisált nemzet fejének szájába».

Mint vélni lehet, az 1810-iki Napoléon-féle decretum igen szigorúan járt el; a régi autonomiának alig egy kis morzsálékát hagyta meg számukra, míg az ügyvédi kar régi hagyományaihoz a legnagyobb szívóssággal ragaszkodott, s lassankint több és több tért hódított. 1822-ben végre kitört a harcz az államügyészség — parquet — és az ügyvédi kar — barreau — közt egy választási incidens alkalmából. Győztes az ügyvédi kar maradt, s eredmény az 1822. évi november 20-iki rendelet lón, a mely az autonomiának a régi szokások alapján ismét tágabb tért adott. 1830-ban több ügyvéd jutván a kormányra, ugyanazon év augusztus hó 27-én kelt királyi rendelet az 1812. és 1822-iki sérelmes határozatokat eltörülve, a régi autonomiát nagyban és egészben visszaállította, az 5. §-ban ígéretet tevén az ügyvédséget rövid időn törvényhozásilag szabályozni, a mi mind ez ideig teljesezésbe nem ment, úgy hogy az ügyvédi rend alaptörvényének, mely állását a bíróságokkal, a kormányhatalommal és egyéb hatóságokkal szemben szabályozza, még mindig az 1830-iki királyi rendelet tekinthető; míg a belső rendet

a lehető legnagyobb gonddal és kegyelettel őrzött hagyományok szabályozzák.

Mint látjuk, Franciaországban az avoué és az ügyvéd funkciója már a legrégebb időben el volt különítve; mindkettő önállóan és teljesen független irányban fejlődött. Valóban sajátos tünemény, melylyel mindenütt találkozunk, hol a szóbeliség az idők folyamában is fentartotta magát. Hasonló az eset Angolországban. A két elem különválása mindenesetre bizonyos természetes processus eredménye, mit más országokban az írásbeli eljárás felforgatott, a mint hogy ily országokban az ügyvédség ezen két elemre válása merőben hiányzik. Több jogásznál és pedig Franciaországban is figyelmet költött e tünemény s fölmerült az eszme, hogy vajon a szóbeli eljárásnál is nem volna-e egyesíthető az avoué és avocat funkciója egy és ugyanazon személyben. Különösen BENTHAM vette e kérdést jogphilosophiai szempontból szigorú bonczkés alá. Ő a két elem különválását nemzetgazdasági szempontra vezeti vissza (*L'organisation judiciaire et la codification* 155. l.). Szerinte az egész nem volna egyéb, mint munkamegosztás. Minden pervitel két lényeges mozzanatot foglal magában: első a bizonyítékok kutatása és rendezése, a második a bíróság elé való terjesztése: a plaidoyer. Íme az avocat és avoué mint a kőműves és a kőmetsző. A történeti fejlemények figyelemmel kísérése mellett aligha helyeselhetnők BENTHAM e felfogását. De úgy látszik, ő maga is csak azért állítja fel e tételt, hogy a két funkció különválasztása ellen, illetőleg azok egyesítése mellett annál könnyebben küzdhessen. Ha ugyanis az egyszerű hasznosság azaz a munkamegosztás szempontjából indulunk ki, úgy ez intézmény minden tekintetben elítélendő, mert a munkának tulajdonkép nem megosztása, hanem megkétszereződése: kétszeres informatió, kétszeres költség és tanulmány. Mint BENTHAM mondja: «a legkisebb ügy, mit röviden lehetett volna végezni, úgy elnyúlik, mint az érc két lemez közé szorítva». «E sok kétszereződés közt csakis a felelősség oszlik meg, az avocat utal az avouéra, ez meg a cliensre.» Végre az angol «avocat»-ról adott ezen képpel fejezi be értekezését: «Ugyan mit mondanánk azon orvosról, ki szabályul emelné, hogy betegeivel közvetlenül soha, hanem csakis harmadik személyek által érintkezzék? Ez a képe egy angol

«avocat»-nak, ki védencei számára megközelíthetlen, s azoktól feleletet csupán egy ügynök közvetítésével kap.» Ugyanezen álláspontra látszik helyezkedni az ifjabbak közül RAYMOND BORDEAUX *Philosophie de la Procédure Civile* című kitűnő művében (222. s k. l.). S csakugyan azon államokban, hol a szóbeli eljárás az újabb időkben rendszerezített, e két elem elkülönítését sehol nem találjuk, mint pl. Genf canton-ban, az északamerikai Egyesült-Államokban és Németországban; míg Franciaországban e viták csekély visszhangot keltettek, s az egyesítés a közel jövőben alig várható. Ez ország tudvalevőleg a mily radicalis kormányformájának változtatásában, ép oly conservativ egyes intézményeinek sértetlen megőrzésében. Azon rend, mely a forradalom alatt és után több mint húsz évi szünetelés után régi dicső hagyományainak alapján sphynxként született újra hamvaiból, nem egykönnyen mond le létjogáról. Francia felfogás szerint az avoué és az avocat olyan, mint a víz és az olaj. Több oldalról hallott nyilatkozatok után van szerencsém mondani, hogy egész igazságügyi szervezetükben semmivel sem elégedettek annyira, mint az ügyvédség organisatiójával. Hogy sok tekintetben igazuk van, az főleg a mondandókból fog kitűnni.

A francia jogászok közt igen élénk megbeszélés tárgyát képezé az avoué és védence, továbbá az avocat és védence közti viszony jogi természete. E viták rendkívül érdekesek, mert élénk világot vetnek ama felfogásra, mely náluk az ügyvédség mivoltára nézve uralkodik. Felvetették azon eszmét, hogy e jogi viszony a Code Nap. 1779. czikke alapján nem volna-e tekinthető egyszerű munkabér-szerződésnek (*louage d'ouvrage*). TROPLONG, POTHIER, MOLLOT határozottan visszautasítják e felfogást. TROPLONG ezt az industrialismus legnagyobb túlságig vitt képtelenségének mondja, mely fanatismusában csak azt tekinti productionnak, mi pénzben megbeesülhető. POTHIER az avocat-t az orvossal és a tanárral egy sorba állítván, őket egyszerűen *mandatariusok*-nak nevezi. TROPLONG e nézettel szemben nem foglal el határozott álláspontot, míg MOLLOT azt határozottan és pedig igen helyesen visszautasítja. Azon kötelességek ugyanis, melyekkel a mandatarius terhelve van, az avocat-ra nemcsak hogy ráróva nincsenek, sőt olyanokat elvál-

lalni egyenesen tiltva van neki a törvények és a szokásjog által az ügyvédek jegyzékéből való kitöröltetés terhe alatt, a mire azonnal rá fogok térni. — Egész más az avoué és cliense közt fenálló jogviszony, mely egyszerűen mandatumnak tekintendő; az avoué kötelessége a felet a bíróság előtt képviselni, az avouét terhelik mindazon kötelességek, s illetik mindazon jogok, melyek a mandatariust. Ő a bíróság *segéde*; functiója ennél fogva *kötelező*. Az *avocat* — az *védenczének csupán tanácsadója, patronusa*. Ime a francia felfogás és ennek értelmében az ügyvéd — *avocat* — essentiája. Ez azon áthidalhatlan ür, mely az avoué és *avocat* közt létezik. Az ügyvéd functiója: «a tárgyalási termen kívül a társadalmi transactiókban, tudománya és tapasztalata világánál védenczét támogatni, vezérelni; a tárgyalási teremben a törvényes eszközök felhasználásával szóval és írásban védelmezni.» Egy nagy eszme van ebben kifejezve: az ügyvéd nem a bíróságokért, hanem a felekért létezik, nem a bíró munkájának könnyítése a cél, hanem a jogos igények diadalra jutása; vagy más szóval kifejezve, nem a törvényszékért vannak a felek, hanem a felekért a törvényszék. Hatalmas, mélyreható következményei vannak e felfogásnak.

Az *avocat* functiója nem nélkülözhetetlen; mint a fél tanácsadójának és patronusának nincs szüksége írásbeli meghatalmazványra, s nem tartozik ilyet a bíróság előtt producálni. Az *avocat*-nak tiltva van a maga részére honorariumot kikötni, ilyet per útján követelni s annak fölvételéről nyugtát kiállítani. A mit feletől kap, az csak a hála és elismerés jeléül adott jutalomnak tekinthető. Hasonlóképp tiltva van az átvett iratokról térítvényt kiállítani.

Ez az eszmény, mely a francia ügyvédi kart minden cselekvésében vezérli. Most nézzük egy kissé, hogy van ez a gyakorlatban.

Az ügyvédi hivatás (*avocat*) sem nyilvános hivatal jellegével nem bír, sem privilegiumot nem képez. Az első nem, mert az államfőtől semminemű investitúrát nem kap; de privilegium még kevésbé, mert e pálya mindenki előtt nyitva van, ki bizonyos föltételeknek megfelel. Ezt már az ügyvédség természete hozza magával.

Az «avocat»-k nem képeznek egymás között testületet. Őket együvé csupán az egymás iránti kölcsönös becslés és azon tudat fűzi, hogy ugyanazon hivatást gyakorolják. Hát a francziáknál nincsenek ügyvédi kamarák? — fogják bizonyára kérdezni, — hisz mi is onnan vettük a mintát. Ez utóbbi igaz, csak hogy mi félreértettük a francia intézményt, mert olyan *czéh*-félét véltünk az alatt lappangani. Különben honnan merülne fel minduntalan azon tervek, hogy mi mindenféle módon lenne megnehezíthető az újabb nemzedék számára az ügyvédi corporációba való belépés.

Minden Tribunal, illetőleg minden Cour d'Appel székelyén egy u. n. „*Tableau*“ készíttetik, hova minden működő avocat bevezettetik. E czélra minden év november havában az elnöklő ügyvéd „*batonnier*“ egy öt tagból álló bizottságot nevez, mely a «*tableau*» szerkesztésében eljár, s tartozik azt január 1-ig elkészíteni, s a tribunal-nál, illetőleg a Cour d'Appel-nél benyújtani. Ez utóbbi tableau-ban bejegyzett ügyvédek, főleg ha könyvet irnak, «*avocat à la Cour d'Appel*»-nek szokták magukat nevezni, a mi azonban részükre semmi különös rangot vagy előjogot nem állapít meg.

Hogy valaki a «*tableau*»-ba bevezethető legyen, meghatározott elméleti és gyakorlati folyam kívántatik meg. Kell, hogy az illető «*licencié en droit*» legyen, a mit az «*École de droit*»-n három évi hallgatás és meghatározott vizsgák letétele után lehet elérni. A gyakorlati tanfolyam, az ügynevezett „*stage*“ három évből áll, s ide csak az vétetik föl, kinek licenciatusi diplomája van; ezek azok, kiket francziául „*avocats stagiaires*“ -nek neveznek. Állásuk ugyanaz, mint a Tableau-ba bevezetett avocat-é, s mint ezek, önállóan saját joguknál fogva plaidirozhatnak. A különbség egyedül abban áll, hogy a tárgyalások alkalmával jelen lenni s azokat figyelemmel kísérni tartoznak, mi egy arra szánt könyvbe vezetett névaláírással igazolandó. Ezenkívül minden szombaton a batonnier elnöklete alatt conférence-okat tartanak, hol magukat az ékesszólásban gyakorolják. Utóbbi időkben sok panasz merült fel a stagiaireknek a conférence-ben tanusított hanyagsága miatt. Azonban úgy látszik, hogy a fiatal emberek e hivatalos intézményt melőzve inkább maguk közt alakítanak conférence-okat, melyeket

rendesen a nemzet egyes nagy jogászaikról neveznek el, mint pl. Pothier, Montesquieu stb. conférence-ok. Helyiségül a Palais de Justice tárgyalási termei szolgálnak. Tárgyként rendszeren valamely nevezetesebb politikai vagy jogi kérdés szolgál; pro és contra egy-egy személy vállalkozik, kik bizonyos ideig tartó tanulmány után az elnök vezetése alatt vitatkoznak. Több ilyen conférence-on volt szerencsém jelen lenni, s valóban bámulnom kell ama szónoki könnyedséget és «verve»-t, melylyel e fiatal emberek föllépnek. Mindamellett ezt célravezető intézménynek nem tarthatom, mert az az oldaluk épen a leggyengébb, a miben az ügyvédnek teljesen otthon kell lenni, t. i. a per formáiban való otthonosság, a mi pedig csakis az «avoué» irodájában sajátítható el. Avoué irodájában dolgozni sokáig összeférhetetlennek tartatott a Stage-al. Újabban sokat tágitottak e szabályon, s most már legtöbb stagiaire mint «Clerc amateur» legalább egy évet valamely elsőfolyamodású avoué irodájában (étude) dolgozik.

Az, ki a Tableau-ba akar felvétetni, a fenti elméleti és gyakorlati cursuson kívül tartozik igazolni 1. erkölcsi viseletét és 2. az illető helyen való állandó tartózkodását. Ez alatt azonban nem valami bureaucraticus igazolási módot kell érteni; ilyen képtelenség nem jut a francziák eszébe. Az elv az, hogy a rend *föltétlen ura a maga tableaujának* (Le conseil est maitre des son tableau); a tanács által minden indokolás nélkül megadhatja vagy megtagadhatja a felvételt, a mit a legfelsőbb helyig megfelebbezett határozatok is megerősítettek. Ez egyik legföltékenyebben őrzött joga a franczia ügyvédi rendnek, s ez oly természetes az ő felfogásuk szerint, hogy eddigelé soha semminemű panasz nem merült fel netaláni visszaélések ellen. Csakis oly módon képes az ügyvédi kar magát a neki oly féltett tulajdonát képező erkölcsi magaslaton fentartani, ha föltétlen jog adatik neki az iránt, hogy kit bocsásson be kebelébe. Minden fölvételnél egy referens — rapporteur — neveztetik ki, kinek kötelessége az illető jelöltnek úgy családi körülményeiről, mint magaviseletéről, a stage alatt űzött mellékfoglalkozásairól pontos adatokat beszerezni; a jelöltet lakásán meglátogatni s meggyőződni, hogy saját bútoraiiban (dans ses meubles) lakik-e, van-e oly lakása, hol a clienseket illendően fogadhatja stb.

A tanács e beterjesztett adatok alapján első és utolsó forumban határoz a tableau-ba való felvétel iránt.

Az ügyvédi rend élén, kik t. i. ugyanazon egy tableau-ban vannak beírva, az ezek által választott tanács, a „*Conseil de l'ordre*“ áll, melyet az újabb rendeletek (1822. ord. 7. cz. és 1830. ord. 1., 2., 3. cz.) «*Conseil de discipline*»-nek neveznek, a mit azonban a legnagyobb erővel utasítanak vissza, mert mint MOLLOT mondja, «e tanács sokkal inkább foglalkozik administratív teendőkkel, mint fegyelmi vétségek büntetésével». (La Profession d'avocat r. l. I.) S valóban a legnagyobb tévedés volna a Conseil alatt valami szorosabb értelemben vett s §-ok által szigorúan körvonalozott hatáskörrel felruházott hatóságot érteni. Itt már sem a törvény, sem a rendeletek nem rendelkeznek. Hatásköre az ügyvédség belső ügyeiben, annak szentélyében mozog, hol nincs többé szükség casuisticus jogszabályokra. A Conseil nem egyéb, mint a tableau-ba beírt ügyvédek delegatusainak, kik kartársaik föltétlen bizalmát bírják, egyesülése. *Ők a rend élő lelkiismeretét képezik*; egy jury ez, mely határozatát indokolni nem köteles, mert minden tettük ezélja az ügyvédi rend szellemi és erkölcsi erejének emelése. S valóban a conseil több esetben oly nagyszerű magatartást tanusított, mely páratlan a történelemben. Lesz alkalmunk közülök egy párt röviden megismertetni.

A Conseil ülésein a tableau-ba beírt tagok által absolut szótöbbséggel választott „*bâtonnier*“ elnököl. Már a legrégebb időben illendőnek tartatott, hogy a rend magát különféle alkalmakkor képviseltesse, mire rendszeren a tableau-ba legrégebben beírt tag kérésre fel, ki decánnak — *doyen* — neveztetett, ki azonban öreg kora miatt több ízben nem levén alkalmas e tisztt betöltésére, a képviselő esetről esetre választatott, míg végre e tisztesség állandósított, s annak képviselője „*bâtonnier*“ -nak neveztetett, miután a vallásos ceremóniák alkalmával Szent Miklós, az ügyvédek patronusának botját (*bâton*) hordozá. A *bâtonnier* hivatása ép oly discret és semmi szabályokhoz nem kötött, mint a tanácsé; mint Mollot, egyik legtekintélyesebb francia ügyvéd mondja: «*Ő (batonnier) a család feje, a mi példányképünk, primus inter pares*». «Az elnökség a lehető legmagasabb tisztesség és dicsőség, a mit csak ügyvéd

elérhet, melyek reá e magas méltóság mellett nehéz kötelességeket is rónak.» «Nem elegendő — folytatja MOLLÓT — a legnagyobb odaadással dolgozni a tanács kebelében; a tanácson kívül ő tartja a mi kis köztársaságunk kormányrúdját; az ő örökös szeme világítja meg annak útját, erkölcsi befolyása által védi a jogokat s figyelmeztet a kötelességekre.»

Az elnök bizonyos atyai hatalmat gyakorol a rend tagjai felett. Atyailag figyelmezteti azokat, kiknél kötelességmulasztást vagy rendetlenséget tapasztal. A fegyelmi hatalom, mondhatni, az ő kezében culminál. A párisi ügyvédi rend tanácsának gyakorlata mindenáron oda tendál, hogy elébe minél kevesebb fegyelmi ügy kerüljön. Jól tudják, hogy egy jóakarató atyai intésnek sokkal nagyobb hatása van, sokkal több haszonnal jár, mint a számtalan zaklatással és merev szabályokkal egybekötött fegyelmi eljárás. Sőt maga a tanács sem ismer eljárásában megkötő merev szabályokat; a törvényhozó egy szóval sem avatkozott az ügyvédi testület e *legbelsőbb, legdelicátabb ügyébe*. Hogy a kar a szükséges erkölcsi és szellemi színvonalon megmaradjon, ezt csak a kar érdeke követeli. Bizott bennük, de bizhatott is, mert az ügyvédi rendnek Franciaországban ambíciója és hagyományai vannak.

A törvényhozó csakis annak általános meghatározására szorítkozott, hogy mely fegyelmi vétségek megfenyítése tartozik a tanács hatáskörébe. E tekintetben hasonló álláspontot foglal el, mint hazai törvényhozásunk; a mennyiben különbséget tesz a tárgyalás alkalmával a tárgyalási teremben elkövetett vagy ugyanott fölfedezett és egyéb fegyelmi vétségek közt. Az elsöre vonatkozólag a perrendtartás több czikkei (10., 11., 12., 13., 89., 90. és 91. czikkek), továbbá a 1808. márczius 30-diki decretum és ennek főleg 103. és 104. §-ai rendelkeznek. Ezek megfenyítése azon bíróság hatáskörébe tartozik, a mely előtt az illető fegyelmi vétség elkövetetik. Míg a tanács illetősége minden egyéb fegyelmi vétségek megfenyítésére terjed ki.

A tanács által alkalmazott fegyelmi büntetések a következők:

1. Figyelmeztetés (Avertissement).
2. Dorgálás (Réprimande).

3. Felfüggesztés (Suspension), mely egy évnél tovább nem terjedhet.

4. A tableau-ból való kitörlés (Radiation).

A mi az eljárást, illetőleg fölebbezést illeti, lényeges különbség van a két első és két utolsó közt. A mennyiben a figyelmeztetés vagy dorgálás alkalmaztatik fegyelmi büntetésül, a tanács határozata végérvényes, míg a felfüggesztés és a tableau-ból való kitörés az illető első- vagy másodfolyamodású törvényszékhez fölebbezhető.

Ezt hallva, bizonyára megezáfolva látják az előbb kifejtett elvet, hogy a tanács föltétlen ura a maga tableau-jának, s hogy a fegyelmi büntetések alkalmazása az ő legbelsőbb és legdiscretebb hatalmát képezi. Ez azonban a francia judicatura fel fogásának közvetlen kifolyása.

A francia főbb bíróságok tudvalevőleg rendszeres magánjogi codexek mellett meglehetősen szabadsággal járnak el újabb jogcímek megállapításánál, melyeket rendesen minden lelkiismeret-furdalás nélkül a tulajdon fogalma alá vonnak. Így tettek az ügyvédséggel is, mely különben a legszabadabb foglalkozások egyike. Szerintük a professio is az illető személynek, ki azt gyakorolni jogosítva van, tulajdonát képezi, s így attól a rend tanácsa fegyelmi büntetés útján senkit sem ideiglenesen, sem végkép jogérvényesen meg nem foszthat, mint egy 1861. évi (julus 3.) semmitőszéki határozat mondá: «ez már nem csupán a belső rendet érdeklő mérték, melyről a tanács souverainitással rendelkezik» (n'est plus l'une de ces mesures d'ordre interieur que le conseil peut rendre *souverainement*), hanem *szerzett jog* (droit acquis), a mely már a közönséges jog (droit commun) birodalmába tartozik, a melytől az illető birói tárgyalás, illetőleg fölebbezés nélkül meg nem fosztható (dont il ne saurait être privé sans discussion sur appel). (*Arrêt de Cass. du 16 déc. 1862.*)

Melyek tehát a fegyelmi vétségek? Minálunk ezt a törvényhozó határozza meg; ügyvédi rendtartásunk őt, a javaslat tizenöt esetet sorol fel. Nálunk tehát más mondja meg, hogy ha ezt és ezt elköveted, nem vagy tisztességes ügyvéd; nem valami nagy bizalom, s bizonyára az önérzetet sem növeli. Franciaországban maga az ügyvéd határozza meg, hogy mi a

tisztességes magaviselet, mi nem az; nem a §-ok tömege, hanem saját lelkiismerete áll őrt cselekvéseiben. Mint REGNARD mondja: «Az ügyvédeknek nincsenek egymás közt írott szabályzataik, az ő *magaviseletük* a rend dicső hagyományai, a legszigorúbb lelkiismeret sugallata és a legdelicátabb érzelmek által vannak kijelölve.» (*De l'organ jud. en France* 81. l.). Nincs szándékom párhuzamot vonni, mert mint BENTHAM régen megmondá, a hol baj van, nem az emberekben, hanem a törvényekben, a rendszerben van a hiba. A párhuzam csak annyiban áll, a mennyiben különbség van az írásbeli és szóbeli eljárás közt. Nálunk az ügyvéd persona ignota, a bíró csak aláírása után, a nagy közönség, a védenczek kivételével, meg épen nem ismeri. A szóbeli eljárásnál szemtől szemben áll bírójával és még az ennél is nagyobb bíróval, a nagy közönséggel. Nyilvános szereplésre van hivatva, kell, hogy szavának döntő súlya legyen, mi legfőképp attól függ, kitől jön. A legcsekélyebb mocok letörölhetetlen foltot hagy az ügyvéden. Egyetlenegnek tisztességgellenes magaviselete fataliter visszahat az egész rendre. Ez az alapja a tanács említett discret hatalmának. Egyetlen tagnak megsértése az egész rendre sértő; innen van azon ritka *erély*, melylyel a *rend* egyetlen tagjának legcsekélyebb megsértése esetén is követeli az elégtételt.

Mint látjuk, igen bajos volna előszámlálni, hogy mit kell és mit nem szabad egy francia ügyvédnek tenni. Huzamosabb ideig volt szerencsém körükben tartózkodni s velük mind a tárgyalási termekben, mind azon kívül érintkezni, de arra, hogy paragrafusokba szedjem azon tényeket, melyek náluk fegyelmi vétséget képeznek, nem mernék vállalkozni; egy emberélet tapasztalata sem volna erre elegendő; hű képet csakis a századok óta gyűjtött *præcedensek* szolgáltatnak. Megkísérlem ezek nyomán egy pár főbb vonást a francia ügyvéd életéből lehető hűen bemutatni.

A francia ügyvéd első sorban — szónok. Cicero szerint a szónok: *vir bonus, dicendique peritus*. Az első, hogy *becsületes* legyen. MOLLAT szerint ha a *styl* az ember, a *becsületesség az ügyvéd* (*Si le style est tout l'homme, la probité est tout l'avocat*). Az ő missiója első sorban meggyőzni; ki pedig maga nem becsületes, mást meg nem győzhet. S nem azt a közönsé-

ges becsületességet kell érteni, hanem azt, mely a legkényesebb igényeket is kielégíti. Egy ügyvéd egy írat, illetőleg terv készítésével vádoltatott, mely által fele részére X. úrtól bizonyos pénzadományt kívánt kieszközölni. A tanács daczára annak, hogy az ügyvéd amaz írat szerzőjeül be nem bizonyult, de miután a tervet, melynek fogantatásánál nem tisztességes eszközök lettek volna felhasználandók, kötelességéhez képest vissza nem utasította, hanem X. urral közölte, s így az ügyvédi delicatessé-ről megfeledkezett: a tanács egy évi felfüggesztéssel büntette (1840. május 17-ki határozat).

A becsületesség közvetlen kifolyása az *igazmondás* (vérité). Az ügyvéd ez erénye csakis a szóbeli eljárásnál érvényesülhet a maga teljében. Az, a kire a hazugság nyilvános tárgyalás alkalmával egyszer kiszült, mind a bíróság, mind a közönség előtt elveszti tekintélyét. A szabad bizonyítási rendszerben egy valódi jellemes ügyvéd szava sokszor több súlylyal bír, mint tíz tanú vallomása. Vége szakad azon kényelmes lelkiismeretlen tagadásnak, melylyel az írásbeli eljárásban minden léptenyomon találkozunk. Számos tárgyalást végig hallgattam a párisi Palais de justice termeiben. Legelső alkalommal nagy kíváncsisággal vártam, hogy úgy fog-e kezdődni alperes plaidoyer-ja, mint a mi ellenírataink, azaz — tagadással? Csalódtam; talán a végére hagyják — gondolám — s újra csalódtam. Sőt ama féktelen tagadást még az avoué által szerkesztett periratokban sem volt szerencsém föllelni. Valakinek kartársát rosszhiszeműséggel vádolni, fegyelmi vétséget képez. MONTHOLON ügyvéd oly jó hírnévnek örvendett a bíróság előtt, hogy az általa felolvasott okmányokat a bíróság sohasem kérte el átolvasás végett. Mig LENORMAND-ról a törvényszéki elnök azt jegyzé meg, hogy a mit ő állit, az mind hitelre méltó. (Croyez un fait, quand Lenormand vous l'atteste.) Csak legközelebb folyt le előttünk egy élő példa, midőn egy ügyvédnek egyszerű állítása következtében egy volt hadügyminiszter kénytelen volt osztálytábornoki állásától megválni.

Becsületesség, igazmondás, önzetlenség tekintélyt és ezzel együtt *függetlenséget* biztosítanak az ügyvéd számára. D'AGUISSÉAU mondá az ügyvédekhez intézett beszédeben: «Ne felejtsek el önök soha, hogy az erény az alapelve az önök függetlenségének,

s csak az által emelkedhetik az a legmagasabb tökéletességre.» A francia ügyvédi kar legfélétebb kincsét a függetlenség képezi; e nélkül e rend elvesztené létjogát, nélküle nem lehetne védenze, patronusa s az elnyomott jog védője. «A függetlenség az ügyvédre nézve kötelesség s jog egyszersmind» — mondja Mollot. Az elnyomott jogot bárki ellen tartozik védelmezni, ha még oly hatalmas is ellenfele. Hogy a francia ügyvédek e tekintetben mily erélylyel, észszerűséggel érvényesítették függetlenségüket, valóban meglepő példáit találjuk a *barreau annales*-ében. Megengednek, ha felfrissítem emlékezetét ama nevezetes pörnek, melyben a híres DUPIN e század elején mint Desgravier lovag ügyvédje örökségi adósságok megfizetése végett XVIII. Lajos uralkodó király ellen plaidirozott. Ekkor veté fel a bíróság előtt azt a kérdést, hogy a király trónralépte által *capitis diminutio*-t szenvedett talán, «mert az igaz — mondá tovább — hogy ezáltal személyi állapota változást szenvedett, de csakis egy irányban, hogy személye sérthetetlen lön. A trónralépes félisteneket csinál ugyan, de a királyság lealázása volna, ha azon gyalázatos privilegiumot is megadná, hogy kötelezettségeiket semmibe se vegyék. XVIII. Lajos egykori történetírója bizonyára el fogja róla mondani, hogy ő a fejedelmek legnemesbike, legszabadelvűbbike volt; önök azonban, uraim, mint bírák, gondoskodjanak, hogy hozzá ne tegye: de — — adósságait meg nem fizette!» Ily bátor, s egyszersmind ily finom hang csakis a francia ügyvéd sajátja.

S ugyanezen királynak igazságügyminisztere: PEYRONNET nyilatkozott úgy az ügyvédségről, mint a hogy az egy valódi államférfiúhoz illik: «E hivatásnak — mondá ő a királyhoz intézett beszédében — oly prerogatívái vannak, melyek a félénk lelkeket bámulatba ejtik, megfélemlítik, de a melynek nélkülözhetetlen voltát a tapasztalat és a tudomány már régen érzi. Az ügyvédi kar függetlensége ép oly becses a bírónak, mint a rendnek magának. E privilegium nélkül, melynél fogva az ügyvédek teljes szabadsággal vitathatják az ügyeket, úgy a tárgyalás alatt és a határozat után, e nélkül a tévedések a végtelenig nyúlhatnak. Végre oly belső szervezet nélkül, mely őket a szokott közvetlen felügyelet haszontalan járma alól fel-felszabadítja, ezen rend nem fogadhatná többé kebelébe azon magasabb szel-

lemi képzettséggel bíró embereket, kik az ő ékességét képezik; s az igazságszolgáltatás, melyre az ő erényük és tehetségük fénye visszasugárzik, a maga részéről elveszteni legbiztosabb támaszát, legjobb vezérét!»

Ezt a restauratio alatt a Bourbonok igazságügyminisztere mondta . . . E függetlenség az ügyvédet mindenfelé elkíséri, — el a társadalmi életbe, a tárgyalási terembe, s még saját védenze ellenében is tartozik azt sértetlenül megőrizni.

A mi a *társadalmi függetlenséget* illeti, a ki ügyvéd, annak minden egyéb mellekfoglalkozástól a lehető legtisztábban menten kell maradnia. «Az ügyvédi foglalkozás egész embert igényel» (l'état d'avocat désire son homme tout entier), mondja LOISEL. A párisi Conseil præcedens határozatai rendkívül bő anyagot nyújtanak e tekintetben; az idő rövidsége miatt nem terjeszkedhetem ki rájuk. Összeférhetőnek csakis az országos képviselőség tekintetik. Bármely, de különösen váltó- és kölcsönügyletek iparszerű közvetítése az ügyvédségtől való végleges elmozdítás terhe alatt van tiltva.

De minden szigorú elv mellett is van egy fontos functio, mely Franciaországban az ügyvédséggel összeférhet; a mi ismét csak az ügyvédség iránti közbecsülés legeclatánsabb nyilatkozata. Az ügyvéd az igazságügyi szervezet (organisation judiciaire) integrans része; ő ép úgy közreműködik az igazság kiderítésében és diadalra juttatásában, mint a bíró, kit az állam ruházott fel az igazságmondás magasztos hivatalával. A bíró független, de ép oly független az ügyvéd is, mint igazságszolgáltatási organum. Az állam a bíróhoz hasonló bizalommal tiszteli meg az ügyvédeket. MOLLOT a XVI. századból több királyi rendeletet idéz (1519., 1535., 1539. stb. évekből), melyek értelmében az ügyvédek (avocats) bizonyos esetekben *egyes* bírák, sőt magának az *egész bíróságnak helyettesítésére* (a remplaceur ou suppléer) meghívhatók valának. E régi szokást több újabb törvények is megerősítették (13 germinal, an V, 22 ventôse, an XII. art. 30; a code de procédure civile 118. és 468-ik czikkei; az 1809-ki decretum 49-ik czikke). Általában két esetet lehet megkülönböztetni: 1. ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, 2. ha valamely bíró érdekeltség vagy más akadály miatt akadályozva van hivatása gyakorlásában.

Ilyenkor mind az elsőfolyamodású, mind a fölebbezési törvény-székeknél első sorban a pótbirák (juges suppléants), ha ilyenek nem volnának, vagy nem elegendő számban, *ügyvédek* (avocats) hivandók meg, döntő szavazattal a birói tanács kiegészítésére (pour compléter); ez esetben az ügyvédnek mindazon tulajdon-ságokkal kell bírnia, mint a birónak (25 éves kor, ne legyen érdekelt stb.). A mi azonban a legnevezetesebb, a helyettesi-tésre való meghívatus alkalmával újabb esküt tenni nem köte-lesek; ügyvédi esküjük teljesen elegendő. *

Hogy e rendelkezés mennyire emeli az ügyvédi kar erkölcsi érzetét, nem szükséges fejtegetni. Múltán mondható az ügyvédi compatibilitas és incompatibilitas magas szempontból való szabályozásának.

Legyen az ügyvéd független *védencze* irányában. Ez egyike a legkényesebb pontoknak a francia ügyvéd életében; a tanács a legnagyobb delicatesse-t követeli meg, a legcsekélyebb megfélekedezés a legszigorúbb fenytéket vonja maga után. E nélkül a francia ügyvéd megszűnnék az lenni, a mi, t. i. fele tanácsadója és patronusa. Nem a patronus keresi a védenczet, hanem ez a patronust. Az ügyvédnek irodáján kívül keresni feleket, bármely módon is, tiltva van; neki kabinetjében kell bevárni, hogy jöjjenek hozzá a felek. Itt számtalan praecedens van (Arrêt du 21 juni 1837., 7 mai 1839. stb.), minek megvan a maga oka, mert e szabály szerfölött megnehezíti a fiatal ügyvéd boldogulását. Ez azon életküzdelem, melyben a fiatal ügyvédeknek több mint fele hull el, mielőtt igazi ügyvéddé lehetne. De hát hogy kap a francia ügyvéd clienst? mikor neki sem újságban nem szabad magát hirdetni, sem czégét a kapu alá kifüggeszteni. Ennek legegyszerűbb módja valamely nevezetes perben egy kitűnő plaidoyer által *feltűnni*. A feltűnés, főleg Párisban, nem nehéz, csak *tehetséggel* kell bírni. Hogy mint jusson valaki valamely nevezetes per birto-

* Lehetetlen itt említés nélkül hagynom a code de procédure civile 195. cikkét, melynek értelmében, ha valaki „*requête civile*“-t (semmisségi keresetet) akar indítani, legalább 10 év óta működő három ügyvédet kell *consultálnia*, kik ha a semmisségi keresetnek helyét találják, erről bizonyítványt állítanak ki; ennek hiányában a kérelmező fél hivatalból visszautasítandó.

kába, annak két módja van: a eselszövények és a tudományos munkálkodás. Az első könnyebb, de felette veszedelmes, a második nehéz, de biztos mód. A fiatal nemzedék egy része, főleg az «avocat stagiaire»-ek rendszeren összeköttetésbe lépnek a börtönfelügyelőkkel, kiknek közvetítésével őket a vádlott védőkül kívánja. Számos fiatal embernek kellett már ez eszköz felhasználása miatt az ügyvédi pályától megválni. A második módszer, hol a fiatal ember komoly tanulmányai által tünteti ki magát s nyeri meg az idősebbek becsülését. Erre elegendő alkalmat nyújtanak a már ismertetett conférence-ok, s legfőképp az irodalmi munkásság. A francia nagyszámu jogi folyóiratok folytonosan temérdek czikkektől vannak elárasztva, hol minden fiatal ügyvéd epedve várja dolgozatának megjelenését, a mely örömben a nagy verseny miatt csak a legtehetségesebbek részesülnek. Vagy ott van a hatalmas „*Société de Législation comparée*“ nagyszerű vállalata, mely jelenleg az egész világ codexeinek es törvényeinek francziára való fordítására vállalkozott. Nálunk is általános bámulatot keltett, honnan veszik amaz óriás munkaerőt és pénzt. Pénz nem szükséges, mert a munkaerő a sok ifjú ügyvédben ingyen a legjobb minőségben kínálkozik, kik semmi fáradságot nem kimélnek, kik hogy dolgozhassanak, képesek két-három idegen nyelvet megtanulni. Csak legközelebb volt szerencsénk a magyar törvények fordítóját Dareste Péter párisi semmitőszéki ügyvéd személyében fővárosunkban tisztelhetni. Hogy e nemes verseny mily jótékonyan hat az ügyvédi kar szellemi erejének emelésére, nem szükséges kifejtennem, de azt hiszem, hogy a leghatalmasabb eszköz is az ügyvédi proletariátus elterjedését megakadályozni. A ki szellemi proletár, már eo ipso nem lehet ügyvéd.

Clienze irányában az ügyvéd, függetlenségének megőrzése mellett is, türelmet és jóakaratot tartozik tanúsítani. Főleg a honorarium tekintetében a legnagyobb mérsékletet és kényes vigyázatot ajánlják a conseil præcedensei. Itt meg kell jegyezni, hogy az ítéletben a pervesztes fél ellen csakis az officier ministeriel, u. m. avoué, huissier és törvényszéki írnok dijai ítéltetnek meg. Az avocat honorariuma csakis az ő és fele magánügyét képezi. Hogy e felfogásnak mi az alapja, azt már

szerencsém volt kifejtteni. A fél kötelezettsége ügyvéde ellenében csakis naturalis obligatiót képez. Ügyvédnek a honorariumról kötelező levelet venni, ha felvette, arról nyugtát adni, az ügyvédekéstől való elmozdítás terhe alatt tilos. Ennek következtében az ügyvédek némelykor keserű hálátlanságnak vannak kitéve; a mit másrészt erősen ellensúlyoz azon körülmény, hogy a per elvállalásánál teljes szabadságuk van. Újabb időben rendszeren előre fizettetik le a honorariumot, a mi a régi szokásoknak nem épen megfelelő eljárás ugyan, de a mely iránt a Conseil elnézéssel van.

E szokásnak legjobb hatása van a bíróságokkal szemben az ügyvédi tekintély és függetlenség megóvására. Hogy az az ügyvéd, ki a bíró előtt szava tekintélyével lép fel fele érdekeit védelmezni, azután pedig ugyanazon bíró elébe menjen könyörögni, hogy most meg már felemet íteld el, mert szavamnak hatása volt: ez a francia felfogás szerint merő képtelenség volna. — —

Ezzel beléphetünk az igazságszolgáltatás palotájába s nézzük itt a francia ügyvédet. Mily kép! — midőn az ember a párisi Palais de Justice óriási várótermébe, az u. n. *Salle des pas perdus*-be belép. Nem óriási levéltár, poros acta-szag, hanem zsongó élet, bíró, ügyvéd, avoué, fél, festői összevisszaságban. Két oldalról két nemes állású szobor néz egymással szemben. Az egyik BERRYER a híres ügyvéd, a másik MALESHERBES, ismét csak ügyvéd, Maria Antonia védelmezőjének szobrai. Mindenesetre fényes világot vet ama tiszteletre, melyben a francia társadalomban az ügyvédek részesülnek.

Minden ügyvéd, ki a palotába belép, tartozik costumejét azonnal felölteni, mely áll egy fekete talárból (robe), egy különös alakú fővegből (toque) s a vállra tűzött szalagból (chaperon), mi az avouénál hiányzik. Midőn az avoué a periratokat s okmányokat olvassa, sipkáját leveszi, — il se tient découvert — mert ő csak kér; ha az avocat végzi ezt az avoué helyett, amint az a praxisban leggyakrabban van, ő is fedetlen fővel tartozik lenni. A mint azt bevégzi és a plaidoyert kezdi, az elnök azonnal figyelmezteti: «Couvrez vous, un tel!» — mint ügyvéd tegye fel fővegét. A plaidoyer már nem kérelem, hanem *védelem*. Mr. GIN ügyvéd a párisi parlament előtt plaidirozván,

egy tekintélyre hivatkozott, kinek művét olvasta, mire az elnök megszólítá: «Ön olvas, vegye le fővegét!» Erre GIN ügyvéd azt felelé: «Igenis, uram, fedett fővel vagyok, van is jogom úgy lenni, mert egy szerző és nem okmány, a mit olvasok.» — «Nem tesz semmit, okmány vagy tekintély, vegye le fővegét,» — válaszolt az elnök. Erre Monsieur QUILLET DE BLARU, mint a jelenlevő ügyvédek legidősbike, a kar nevében ragadá meg a szót; «Maître Gin — mondá ő — oly positurában van a mint illik, és a melyben mi is vagyunk, ha plaidirozás közben olvasunk.» Mire az elnök röstelkedve mondá e szavakat: «Folytassa ön a mint akarja.»

Mennyi és mily eszme e rövidke jelenetben! Hosszú commentárt lehetne róla írni. Az ügyvédi önérzet, a collegialitás, a festületi szellem s a függetlenség mily hatalmas nyilatkozata! De másreszt ily magatartás — hogy e kifejezéssel éljek — csakis oly ügyvédi karnak esik kezére, mely valódi szellemi és erkölesi magaslaton áll. Ellenesetben a keltett hatás csak komikus lehetne. Általában a szóbeli eljárásnál az ügyvédi kar és a bíróság közvetlen napi érintkezésénél fogva, mindkettőnek a lehető legnagyobb vigyázattal és mérséklettel kell eljárnia. A francia, természeténél fogva udvarias, az ügyvédi kar legfőbb elve a délicatesse, mégis sok esetben merültek fel kínos surlódások. S a francia barreau dicsőségére legyen mondva: tekintélyéről, függetlenségéről és a kellő mérsékletről soha meg nem feledkezett, s egyes tagjait soha cserben nem hagyta.

Szokása sok francia avocatnak plaidoyer-ját nagyon is hosszúra nyújtani, legyen akár hiúságból, akár önérzetből. Számos tárgyalást végighallgatván, mondhatom, hogy a bírák részéről a legszebb türelmet tapasztaltam. Mégis megesik, hogy az elnök rosszul levén hangolva, türelmetlenkedik. Ilyen eset történt DUMONT ügyvéddel, ki a főtörvényszék előtt plaidirozván, az elnök felszólítá, hogy végezze már. «Kész vagyok, — felelt Dumont — ha a törvényszék azt véli, hogy már eleget beszéltem arra nézve, hogy ügyemet megnyerjem. Ha nem, úgy még igen fontos előadandó indokaim vannak, a melyeket lehetetlen mellőznöm, ha csak felem megtisztelő bizalmával visszaélni nem akarok.» Folytatta a plaidoyer-t és megnyerte a pert. Érdekes volt Fourcroyc ügyvéd esete is. Az ő ügyét a

törvényszek már előre is tarthatatlannak ítélvén, az elnök plaidoyer-ja előtt felszólítá, hogy mihamarabb végezze. «Uraim! — kiáltott ő — legalább egy kegyet kérek a törvényszéktől, a mit jogosan meg nem tagadhat. Adjon írásbeli bizonyítékot, hogy igazolhassam magam felém irányában, miszerint ügyemet *meghallgatásom nélkül ítélte el!*» A törvényszék ez önérzetes szavak által meglepetve, hagyta őt beszélni és Fourcroy ügyvéd megnyerte perét.

Ha egyes ügyvédek is ily sujtóan, de mégis oly finom udvariassággal lépnek fel, képzelhető mily imponas azon föllépés, midőn az egész kar veszi kezébe az ügyet. Valamennyi közt legnevezetesebb mindenestre azon ügy, mely 1844-ben adá elő magát, és a mely „*affaire du Conseil de l'ordre*“ név alatt ismeretes.

DALIBON és BELLEY fiatal ügyvédek a Cour d'Appel előtt kívánván plaidirozni, midőn a sor az ő ügyükre került, SÉGUIER első elnök e szavakkal fordult hozzájuk: «Ne is plaidirozzanak, az önök ügye rossz. Az ügyvédek mindenféle ügyet elvállalnak. A legrosszabbat is elfogadják, pedig jól tudják, mit tesznek; mert eszük — az van. Többé nem nevezünk hivatalból ügyvédet, ők mindent plaidiroznak . . . nincs lelkiismeretük. Figyelmeztetem őket esküjökre.» E verig sértő szavak lázadásba hozták a két fiatal ügyvédet, s kötelességükhöz képest a történetről jelentést tőnek a rend tanácsának. — A tanács azonnal összeült, az összes tagok által aláírt erélyes, de udvarias tiltakozó levelet küldött az elnökhöz, kijelentvén, hogy mindaddig, míg teljes elégtételt nem ad, *tartózkodni fognak az általa elnökölt tanács előtt plaidirozás végett megjelenni.* Még ugyanaz nap a batonnier egy tanácstaggal megjelent a SÉGUIER által vezetett tanács ülésén, várva, hogy az elégtétel megadatik-e? Ez azonban elmaradt; helyette a főügyész az ügyvédi rend egész tanácsát elnökével együtt hatáskör túlhágása s a bíróságnak tartozó tiszteletről való megfélelkezés miatt a Cour d'Appel elé idézte július 8-ára.

A nevezett napon Séguier elnök a Cour összes tagjait ünnepélyes zárt ülésre hívta össze. Elöl az elnök s utána a bíróság tagjai ünnepélyes bibor talárjukban léptek be, azután a főügyész vezetése alatt az egész ügyészi kar — parquet.

Miután az elnök az ülés célját előadta, elrendelé az ügyvédi rend tanácsának bebocsájtását, kik 20-an voltak, élükön a bátonnier: *Chaix d'Est-Ange*, a tanács tagjai közt egy DUPIN, egy BERRYER, egy FLANDIN, egy BENOIT, egy JULES FAVRE. A főügyész — procureur général — exposéját előterjesztvén, a bátonnier az ügyvédi kar nevében felolvasá a kar előterjesztését, mely méltó volna egész terjedelmében való közlésre; az idő rövidsége miatt csak pár passust leszek bátor belőle bemutatni.

«Kötelességszegés volna — hangzott az exposé — ha ama sértő nyilatkozat következtében egész erővel fel nem lép-nénk. Azt mondja az államügyész, hogy a bíróság iránti tiszteletről megfelelkezünk, midőn hozzá egy collectív levelet intéztünk. Uraim! önök nekünk elégtétellel tartoznak, s mi azt semmiféle hatóságnál nem kerestük. Mi azt hittük s még most is hisszük, hogy sokkal méltóbb azt egyenesen követelni. Mi nem akartunk hivatalos közbenjárókat igénybe venni. Mi a bíróságtól magához a bírósághoz appelláltunk. *Ez még tisztelet volt az iránt, kire panaszunk van.* A törvény minket közvetítőkként helyezett az igazságszolgáltatás és az igazságkeresők közé. Sokkal inkább a lelkiismeret és a becsületesség képezi alapját a bíróság előtti hitelünknek, mint a tehetség. A mi missiónknak, uraim, e magaslaton kell maradnia; azt lealacsonyítva, megalázva visszautasítanók. A bíróságnak *érdeke* tisztelni azokat, kik vele az igazságszolgáltatás magasztos munkájában osztoznak; nekünk, kik egész életünket nehéz és lelkiismeretes munkában töltjük, *jogunk van a tiszteletre.* *Ezt revindicáljuk a mai napon az összes főtörvényszék előtt.*»

A Cour hajthatatlan maradt; a Conseil levele megsemmisítésének elrendelése mellett rosszaló határozatot mondott. Erre a rend tanácsa leköszönt, azonban újra megválasztatván, elrendelte, hogy minden ügyvéd tartózkodjék a kívánt elégtétel adásaig a főtörvényszék első sectiója előtt megjelenni, míg az ország minden ügyvédi kara szerencsekívánatát küldé a párisi barreauhoz kitűnő magatartásáért.

A követelt elégtétel nem soká késett. A törvénykezési szünet után tartatni szokott ünnepélyes ülésben, hol a bíróságok mellett az ügyészi és ügyvédi kar összes tagjai jelen valá-

nak, a főügyész e szavakat mondá: «Ügyvédek! hogy lehetne beuneteket számításon kívül hagyni, midőn az igazságszolgáltatás érdekéről van szó. Nélkületek az igazságszolgáltatók családja nem teljes; ki akarna egy lehetetlen szakadást előidézni azok közt, kiket a törvény egyesített? Legyetek meggyőződve, hogy a bíróság minden időben tiszteletet és becsülést fog irántatok tanusítani.» Erre a Cour elnöke kijelenté, hogy e szavak az egész főtörvényszék nevében mondottaknak is tekintendők. Az ügyvédi rend ez által elégtételt kapván, működését a szokott módon megkezdé.

Azt hiszem, ehhez nem kell commentár. A francia ügyvédi kar egyáltalán számos esetben practisálta, hogy sértés esetén functióját elégtételadásig felfüggeszté, a miben az eszményi magaslaton álló függetlenségérzet mellett csak a ritka testületi szellem és összetartás bámulható jobban. Újabb időben soha elő nem fordult, hogy valamely ügyvéd a testületi szellemet és a collegialitást megsértve, a kar határozata ellenére plaidirozni ment volna a törvényszék elébe. A mult századból bizonyos Rosé ügyvéd esetét említik, ki Foquet államügyész ösztönzésére megjelent s kartársai ellen makacsságokat vett fel, mire ezek vele mint nem tisztességes kollegával minden közlekedést megszakítottak. Az ügyvédségtől meg kelle válnia, s mint a krónikások említik, ezután bújában csakhamar meghalt.

Meg kell még pár szóval emlékezmem a *szólásszabadságról*. Az ügyvéd e joga csakis a szóbeli eljárásnál nyer nagyobb jelentőséget a vele egybekötött nyilvánosságnál fogva. Ügyvédi rendtartásunk 52. §-a és a javaslat 81. §-ai e tekintetben nagy általánosságban intézkednek, és igen zavartan, a mennyiben ezt a bíróság iránt tartozó tisztelettel összezavarják: pedig e kérdés szerfölött kényes voltánál fogva a legpræcisebb szabályozást igényli. Franciaországban az úgynevezett ügyvédi immunitásról — *immunité de palais* — az 1819. évi május 17-diki törvény 23-ik czikke rendelkezik, melynek értelmében: «A törvényszékek előtt mondott beszédek, vagy a hozzá beterjesztett iratok alapján sem becsületsértési, sem rágalmazási keresetnek nincs

helye». * A francia judicatura e cikkhez már egész commentárt szolgáltatott, a mit az ügyvéd-rendtartási javaslat szerkesztői méltán tekintetbe vehettek volna. GRATTIER szerint az ügyvédi immunitás elve a következő: «a védelem szabadságát a magán életnek tartozó tisztelettel kiengesztelni; mindenkinek lehetőséget nyújtani, hogy joga támogatására minden mellette harczoló ténykörülményt felhozhasson; de másrészt megakadályozni, hogy az igazság temploma bármely szenvedélyes kifakadások és botrányok színterévé váljek». Hogy mily ellentétben áll e fontos társadalmi érdekek összeegyeztetésével és megoldásával a teljes szólásszabadságnak hanyag odadobása, azt hiszem, nem kell bővebben fejtegetnem . . .

Értekezésemben a legfőbb súlyt az *avocat*-ra, mint a tulajdonképeni ügyvédre fektettem; ezenkívül röviden érintém az első- és másodfolyamodású *avoué* helyzetét az igazságszolgáltatásban. Ezzel azonban még koránt sincs mindazon közegek ismertetése kimerítve, kik a francia igazságszolgáltatásnál az ügyvéd szerepét viszik. Ide tartoznak még: 1. a *semmitőszéki ügyvédek* (*avocats à la Cour de cassation*), 2. a kereskedelmi törvényszékeknél alkalmazott *avouék*, „*agrée*“ elnevezés alatt, 3. az ügynökök — *agents d'affaires*.

A párisi semmitőszék előtt 60 ügyvédi állomás van rendszeresítve. E legfőbb törvényszék előtt az eljárás írásbeli lévén, az *avocat à la Cour de Cassation* egyszersmind az *avoué* funkcióját is végzi, de az *avocat* privilegiumait is teljes mértékben élvezi. Daczára, hogy nem *officier-ministériel*-ek, állásuk a forgalom tárgyát képezi, azaz «*Charge vénale*». Újabban kizárólagos jogot nyertek a *Conseil d'État*, legfőbb közigazgatási törvényszék előtt folyó perek vitelére is. Teljes czimük: „*avocat à la Cour de Cassation et au Conseil d'État*“.

Az *agrée*-k nem mások mint a kereskedelmi törvényszékek előtti *avouék*. E törvényszékek Franciaországban esküdtzéki modorban lévén szervezve, az *avoué* közbenjárása nemcsak hogy nem szükséges, sőt egyenesen tiltva van. Minthogy azonban a bíróság működése szakemberek közreműködése nél-

* A magyar büntetőtörvénykönyv a 266. §-ban tartalmaz ennek megfelelő intézkedést.

kül sikerre nem vezetett, maga a bíróság volt kénytelen ügyvédi állásokat szervezni bizonyos korlátolt számban, hova legtöbbszörre a jogászok sorából toborzotta — agréálta — az embereket, innen az „*agrée*“ elnevezés.

Ezenkívül van még egy, és pedig igen tekintélyes számu faja az ügyvédi teendőkkel foglalkozóknak, az ugynevezett *ügynők* — *agents d'affaires* — kik a kiforrott ügyvédi karnak lecsapódott szerencsétlen salakját képezik. Gyengébb tehetségű vagy jellemű emberek, kik az avocat-rendnél zöldágra vergődni nem bírtak, szegényebb sorsú avoué-segédek, — *maitre clerks* — kiknek irodavételre nem volt pénzük, de a folytonos szolgálgot is megunták, képezik e vert hadat. Legelső és legfőbb foglalkozásuk örökségek és örökösök felhajtásása volt; lassankint több-több ügyekbe beártották magukat, míg most már sokan egész irodát tartanak. Ők a tulajdonképeni ügyintézők, ők adják ki az ügyet az avouéknak, avocat-eknek, kutatják fizetéképtelen adósoknál a kielégítési alapot, rendezik egy-egy család vagy személy bonyolult ügyeit. Szóval valami magasabb faju zugírások, kiket az ügyvédi statistika összeállításánál figyelmen kívül hagyni nem szabad.

Ráterhetek ezzel az ügyvédi statistikára Franciaországban; készakarva hagytam utoljára, miután szerény véleményem szerint, az ügyvédek száma, legyen az akár kevés, akár sok, valamely ügyvédi rendtartás szerkesztésénél kiindulási pontul nem szolgálhat, csakis következménye lehet egy helyes vagy helytelen politikának. A szóbeli eljárás ennek a legjobb regulatora. Igazi avocát, a kinek pere van, sehol sincs oly kevés, mint Franciaországban; Párisban két millió lakos és 1700 avocat mellett körülbelül 400 van, a ki plaidiroz. Az igaz, hogy ezek közül a legkitünőbbek egész 100 ezer, a többiek húsz, harmincezer frank jövedelemmel rendelkeznek, s mellé semmi irodai kiadásuk nincs. A többiek existenciája, ha nincs vagyonuk, a mire támaszkodjanak, rendkívül kétes.

Ha azonban összehasonlító statistikát üzünk, ez alapból kiindulni a legnagyobb képtelenség volna. Azok, kik a magyarországi ügyvédek számát a franciaországgal összehasonlítot-

ták, oly óriási tévedésben vannak, hogy lehetlen megigazítására nehány perczet nem szentelnem.

Az összehasonlításnál nem elegendő a pusztá név után indulva, csupán az avocat-t számításba venni, hanem mindazokat, kik egymásközt felosztva, különböző nevek alatt mindazon foglalkozásokat űzik, melyeket nálunk egy ügyvéd kezében rendszerint egyesít, u. m. az avocat, avocat stagiaire, első és másodfolyamodású avoué, semmitőszéki ügyvéd, agrée és agents d'affaire.

Az 1877-ki igazságügyminiszteri hivatalos kimutatások nyomán, melyek utánjárásaim szerint eddig szembetűnőleg nem változtak, a franciaországi ügyvédi statistikát a következőben lehet összeállítani :

	Párisban	Vidéken
Avocat	739	3344
Avocat-stagiaire	788	1371
Avoué	317	2251
Agréé	15	100 (circa)
Semmitőszéki ügyvéd	60	—
Összesen :	1919	7066

Egész Franciaországban : 8987.

E szerint azoknak száma, kik hivatalosan foglalkoznak az ügyvédséggel Franciaországban, *kilencz ezerre* tehető. Azon ügyvédek száma azonban, kik jogi tanulmányaikat rendszeren elvégezték, s mint segédek az avouék irodáiban dolgoznak, RAYMOND BORDEAUX szerint (*Philosophie de la procédure civile 212. l.*) háromannyira tehető, mint az avouék együttvéve, s az agent d'affaire-k is, — az úgynevezett «*armée irrégulière*» — kik hasonlóképp jogvégeztett egyénekből kerülnek ki, legalább háromszor annyian vannak, mint az avoué-k. S így az «*armée irrégulière*» körülbelül 10.000 embert számít kebelében. Azaz a mi felfogásunk szerinti *ügyvédséggel foglalkozó egyén tizenkilencz—húszezer* van Franciaországban. A magyarországi ügyvédek számát 6 ezerre véve, a népesség arányában, a nálunk elterjedt felfogás értelmében mi *sokkal szerencsésebb (?) helyzetben vagyunk mint Franciaország.*

Hogy a hideg gondolkodó előtt is szerencsésebb a mi helyzetünk, azt kétlem. Mi folytonosan német, vagy a mi rosszabb: osztrák minta után indulunk. Azoknak, kik sorsunkat intézik, ajánlom FEUERBACH szavait: „*A francia ügyvéd, ereje és szellemi emelkedettsége öntudatában oly magasságban áll, hova a mi német ügyvédek csak remegve mernek föltekinteni*“.

Mi, nem remegve, hanem lelkesedve tekintsünk fel e magasban levő eszményképre, s törekedjünk azt mihamarabb elérni.

Dr. BALLAGI GÉZA.

